



**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &  
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

**Molina, Luis de**

**Lugduni, 1622**

Vtrum Angelus cognoscere simul poßit omnia, quorum habet species.  
disput. 2.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)



nō repræsentatur illis per eamdem speciem, eō quod diuersarum naturarum prædicamenti subiectiua distinctas habeant species, ac proinde hominis & lapidis, rerum corporarum & Michaëlis, diuersas ad intelligendum species acceperint: ergo cognoscere simul possunt, quæ repræsentatur per diuersas species. Tertio, & in idem ferè redit, nos & angeli cognoscimus simul differentiâ rerum, quæ repræsentantur per diuersas species, & de quibus rebus in se spectatis formare non possumus vnum & eundem conceptum: sed non possumus cognoscere differentiam earum, nisi simul res ipsas, quarum differentiam agnoscimus in se ipsis apprehendamus: ergo possumus cognoscere simul quæ repræsentantur per diuersas species, & quæ distinctis conceptibus distinctisque actibus cognoscendi agnoscimus, atque ad eō possumus simul multa quasi multa cognoscere. Quarto, visus, vt experientia testatur, simul percipit album, & nigrum, vt hos characteres nigros, & hanc papyrum albam, quorum non potest esse eadem species visiva, aut idem actus videndi: similique modo intellectus simul percipit hæc eadē notitia intuitiua: ergo cognosci simul possunt multa in modum multorum distinctis actibus cognoscendi. Quinto, multi actus cognoscendi distincti inter se specie non repugnant simul in eadem potentia: cum ergo neque species cognoscitiuæ repugnent, neque sit repugnantia potentia aliquam cognoscentem attendere simul ad obiecta repræsentata per diuersas species, esto minus intensè ad singulas attendat, quàm si eodem conatu, ac vi ad vnum eorum tantum attenderet, efficitur profectò, vt nullum absurdum sit potentiam cognoscentem simul multa per modum multorum, iuxta sensum explicatum, agnoscere. Quædam ex his argumentis nituntur soluere Caietanus hoc loco, Capreolus in 2. d. 3. q. 2. ad argumenta contra nonam conclusionem, & Ferrar. 1. contra gentes cap. 55. sed sanè eorum solutiones nequaquam satisfaciunt.

Exponitur  
Aristo.

Ad testimonium illud Aristotelis 2. Topicorum, loco 33. *Contingit multa scire, cogitare autem non*, cui potissimum innituntur auctores contrariæ sententiæ, imò vnde contraria sententia ortum habuisse videtur, dicendum est, Aristotelem eo loco docere, nos posse probare aliqua non esse idem ex eo, quod non eodem modo sese habeant ad vnitatem, aut pluralitatem: vt nos posse probare, scire, & intelligere seu cogitare, non esse idem, quia si essent idem, tunc multa scire, & multa cogitare, essent etiam idem, quod est falsum: quia contingit multa scire, cogitare autem non, id est fieri potest, vt aliquando sciantur aliqua multa, quæ non possint simul cogitari: vt potest quis simul scire conclusiones omnes Euclidis, cum tamen eas omnes simul cogitare nequeat. Ex quibus verbis, ita intellectis, nihil contra nostram sententiam colligitur.

DISPVATIO II.

*Vtrum Angelus possit simul cognoscere omnia, quorum habet species.*

Durand. &  
Greg. opin.

Durandus in 2. dist. 3. quaest. 4. & Gregorius d. 11. quaest. 1. in quadam alia extrema sunt sententia. Arbitrantur namque angelos posse simul ea omnia intelligere, quæ neque futura sunt contingentia, neque entia supernaturalia: vnde omnia naturalia entia, quæ vel actu existunt, vel antea existerunt, censent posse simul singulos angelos actu intelligere.

**A** Suaderi autem potest hæc sententia. Primo, quia angelus potest intelligere simul se, & omnes perfectiones, quæ in ipso sunt, ergo potest intelligere simul omnes species, quas habet: eas autem nequit intelligere nisi simul ea omnia, quæ per eas repræsentantur, agnoscat: ergo potest simul intelligere omnia, quæ per species, quas habet, repræsentantur, atque ad eō potest intelligere simul omnia, quæ intelligere valeat naturaliter.

Suaderi potest  
1.

Secundo argumentatur Gregorius, quando alii quid cōcurrit tãquam pars causa efficiens cū diuersis formis, sanè per concursum cum vna, nihil impeditur, quin simul concurrere valeat cum aliis: vt idem lumen ex eo, quod cum vno colore concurrat ad effusionem speciei illius in medium, nihil impeditur, quin simul concurrere possit cum aliis coloribus, quin potius, si per impossibile daretur infiniti colores cum eo coniuncti, posset simul cum illis omnibus producere infinitas species intentionales eorū: ergo ex eo quod angelicus intellectus cōcurrat cum vna specie ad productionē notitiæ vnius obiecti, nihil impeditur, quin possit simul concurrere cū reliquis, ac proinde poterit simul ea omnia intelligere, quorum habet species.

Secundo.

**C** Tertio, species, quæ sunt in intellectu angeli, sunt agentia naturalia: ergo naturaliter producantur intelligentes sibi proportionatas, absque vlla dependentiâ à voluntate angeli, ac proinde angelus cognoscit simul omnia, quæ per species, quas in se habet, repræsentantur. Antecedens probatur, quia formæ, quæ sunt in intellectu, non perinde sunt libertati voluntatis, ac subest intellectus ipse.

Tertio.

Confirmatur hæc ratio, quoniam si species, quæ sunt in intellectu angelico, non determinarentur à natura sua ad operationes proprias tamquam naturalia agentia, quæ ex necessitate naturæ agerent, sed à libertate voluntatis dependerent, à qua per liberum voluntatis imperium determinarentur, sequeretur intellectum angeli semper esse in potentia ad intelligendum, & numquam ad id posse determinari. Cōsecutio probatur quoniam cum voluntas nihil velle possit, quin illud præcognoscat, eō quod nihil sit volitum quin præcognitum, sanè cum intellectus, nec species ipsas, quas in se habet, neque obiecta earū intelligat, antequam species ipsæ cum eo efficienter concurrant ad intelligendum, si concussus earum cum intellectu, libero voluntatis imperio & applicatione voluntatis ad agendum indigeret, numquam produci posset intellectio per concursum specierum cū illo, neque voluntas imperare posset, vt homo potius, quàm lapis, aut quæuis alia res intelligeretur, cum intellectus nullam, tam earum naturarum, quàm specierum intelligibilitatem, quas in se habet, adhuc cognoscat.

Confirmatio.

Postremo eadem sententia potest suaderi ex Augustino 4. super Genesim ad literam cap. 32. vbi docet, *Angelum facilissima notitia cuncta, quæ voluerit simul comprehendere.* Contraria sententia est Thomæ his duobus articulis, angelos videlicet nequaquam posse simul cognoscere ea omnia, quæ per species, quas habent, repræsentantur: quæ sanè nobis est amplectenda. Quis enim credat, in angelo tantam vim esse ad intelligendum, vt simul ad tantam multitudinem possit attendere, eaque omnia simul actu intelligere? pluribus namque intentus minor est ad singula sensus, vt experientia riturumque philosophorum proloquium, testantur. Adde, nos suprâ q. 55. artic. 2. ostendisse, neque ea omnia, quæ per vnam tantum speciem angelo præsentantur, posse simul ab eo percipi: eō quod ex eorum

Postremo.

Angeli cogno-  
scere si-  
mul neque  
qua per spe-  
cies quas ha-  
bent, repræ-  
sentantur.



eorum sententia, qui species innatas in angelis constituant, vnaquæque earum representat infinita individua, quæ per causas naturales, sub specie substantia per eam representata multiplicari possunt, reque ipsa multiplicarentur, nisi in die iudicij motus cæli supernaturaliter cessaret: representat præterea infinitas affectiones singulares, quæ per totam æternitatem conveniant singulis substantiis indiuiduis, quæ post iudicij diem durabunt: fieri autem nequit, ut angelus ad infinita simul aduertat. Quod si, neque ea omnia quæ per vnâ speciem representantur, potest angelus simul percipere, quanto magis ea omnia, quæ per omnes species representantur.

*Ad 1. contraria sententia respondetur.*

Ad primum igitur argumentum in contrarium, prætermissa solutione Caietani hoc loco, qui concedit angelum posse naturaliter cognoscere simul ea omnia per modum vnus, quæ per omnes species ipsi representantur, negandum est antecedens, si loquatur de omni modo, quo perfectiones angelo inhærentes cognosci valent. Potest quippe vnusquisque angelus cognoscere simul omnes species, quas in se habet, quatenus qualitates quædam sunt, & quatenus in genere sunt quædam formæ, quibus percipere valet obiecta, si illa præsentia sunt, ipsæque ad ea aduertat: id namque in genere cognoscere potest de illis: non verò potest eas cognoscere quatenus in particulari representatiuæ sunt omnium suorum obiectorum: ad id enim necessarium esset percipere omnia, infinitaque singularum obiecta, quæ tamen Caietanus, ne quidem per modum vnus, cognosci simul posse affirmare potest, præsertim cum neget species, quas habent angeli ad intelligendum, posse illis representare obiecta, antequam illa existant. Quare quemadmodum, ut angeli suas species agnoscant, necesse non est, ut eas intelligant, quatenus representatiuæ sunt suorum omnium obiectorum, quæ naturaliter possunt existere: ita necesse non est, ut eas cognoscant, quatenus representatiuæ sunt omnium vniuersim obiectorum, quæ actu existunt.

*Ad 2.*

Ad secundum negandum est antecedens, quando pars causæ concurrat cum diuersis formis aduertendo ad earum obiecta, quo actu concurrent potentia cognoscentes vnâ cum speciebus obiectorum notitiâ elicientium. Quo enim potentia finita ad plura obiecta aduertit, quæ non in aliquo vno obiecto cognita, sed in seipsis cõspicit, eò debilius ad singula attendit, debiliusque illa cognoscit: vnde tot poterit multiplicari obiecta, ut nequeat ad omnia simul aduertere, ut experientia ipsa in nobis testatur: nec in re proposita maior est ratio de potentiis corporeis, quam incorporeis, quicquid Gregorius dicat. Exceptisque potentiis cognoscentibus, quæ attendendo ad obiecta eliciunt suas operationes, in aliis merè naturalibus, hoc est quæ nec appetitiuæ præuia cognitione sunt, nec harum imperio subiacent, æquè verum est antecedens Gregorij, siue illæ spirituales, siue corporeæ sint. Et quidem si antecedens Gregorij verum est, memoria nostra sensitiua attendere potest simul ad ea omnia, quorum forma repleta est: quod cum ipsa experientia pugnat.

*Ad 3.*

Ad tertium dicendum est, antecedens esse verum, si intelligatur de speciebus quoad proprias naturas consideratis: quia tamen non sunt integra ac sufficiens causa cognitionis sine intellectus influxu, inde est, ut quatenus influxus à libero voluntatis imperio pendet, eatenus & species, & habitus mentis ab imperio voluntatis per accidens pendeant, non

A quidem quasi volûtas aliquid imprimat speciebus, vel habitibus intellectualibus, quorum causalitas merè naturalis est, sed quia cum intellectu quasi causa aduertentiam ad obiecta, sine qua nec intellectus ipse, nec habitus ei inhærentes, cum ipso poterunt notitiâ elicere. Quia ergo habitus sine partiali influxu potentiæ, quibus insunt, nihil efficere possunt: influxus verò eiusmodi potentiæ à libero arbitrio pedit, meritò affirmari solet, vltimum habituum à libero arbitrio pendere, nõque habitibus vti, quando volumus. Ad argumentum ergo in forma, concessio antecedente, de speciebus, si secundum se spectentur, concedenda est etiam prima cõsequentiâ, si cõsequens velit, ut naturaliter producant intellectiones tamquam causa partialis independentes à voluntate, quantum est ex se: seculus autem, quatenus, ut ipsæ cognitionem efficiat, necessarius est simul influxus intellectus, qui pendet à voluntate. Vnde neganda est vltior cõsequentiâ, qua tacitè inferitur Angelum posse simul cognoscere omnia, quæ per species, quas in se habet representantur.

Quod attinet ad antecedens cõfirmationis, iam explicatum est, species non determinari ab imperio voluntatis, quasi voluntas aliquid in eas aut per eas influat, sed eatenus pendere quoad suum influxum à volûitate, quatenus influxus intellectus cum speciebus, aduertentiæ intellectus ad obiecta, sine qua illæ influere nequeunt, pendet à voluntate. Ut tamen difficultas, quam confirmatio illa tangit, enodetur, sciendum est, potentias cognoscentes non omnino quoad suum influxum pendere à libero imperio voluntatis, sed solum ex parte quædam tamen plus, & quædam minus pro natura cuiusque. Ut enim in voluntate quidam actus sunt naturales, hoc est, non liberi, vel quia emanant à voluntate, quæ natura est, nec secundum se pendet ab ea, ut liberum arbitrium est, vel quia licet secundum se, ac suam speciem, reprimi aliis possent à voluntate, surreptitij tamen sunt, emanantque sine sufficiente deliberatione intellectus: ita à potentiis cognoscentibus emanat multi actus sine imperio voluntatis, tamen eadem potentia magna ex parte prædicto imperio subsunt. In præsentia quippe obiecti debet pro qualitate potentia cognoscentis approximari, præsentique lumine, si de visu sit sermo, nec apposito obstaculo, ut esset, si quis palpebras clauderet, aut aures, vel nares occluderet, solent potentia non solum externæ, sed etiam internæ, ac intellectus suapte natura producere actus sine villo voluntatis imperio, quibus obiecta cognoscunt: voluntatis verò est, vel auertere cogitationem, actum illius comprimendo, aut applicando illam ad intendendam aliam (tamen neque hisce viis semper id consequi possit) aut discedendo à loco, obruradõque sensus, ne species obiecti ad eos perueniat: vel imperare cognitionem, efficiendo ut potentia cognoscentis in illa persistat, alia circa rem cognitam inquirat, & de quibusdam ad alia pro qualitate rei oblatæ procedat. Tales namque Deus sua sapientia vires cognoscentes fabricauit, eatenusque solum libertati voluntatis eas subiecit, quatenus acquirendis finibus, ad quos eas condidit, expedire iudicauit, ut & ante omnem actum voluntatis, appetitusque sensitiui, qui ferri non possunt in rem à supposito, in quo sunt, minimè cognitam, antecederet cognitio, velut lumen quod ostenderet, quid appetendum, aut fugiendum esset: & nihilominus eadem facultates quoad sequentes actus, qui post voluntatem

& appe



& appetitum sentientem iam illuminatos forent producendi, magna ex parte imperio voluntatis, & appetitus subiacerent.

Angeli primū intellectū, & plerūque de cursu rerū incidere, non sunt libera.

Ad institutum ergo propius accedendo, dicendum est, cognitionem primam, qua Angelus seipsum, species, quae in eo erant, & forte pleraque alia in praesentia obiectorum intuitus est, non fuisse liberam, sed naturalem, ad eaque omnia sine vilo voluntatis imperio aduertisse, & saepe etiam temporis decursu sine vilo imperio voluntatis ad multa alia aduertere, in varias cogitationes, non secus ac nos, incidendo. In potestate verò voluntatis Angelicæ esse, vel cooperari cum intellectu, ut persistat in cognitionibus, & de quibusdam perveniat ad alias, vel impedire cogitationem, eam suppressendo, aut aciem intellectus ad alia conuertendo.

Voluntas ut liberè intellectū applicet non est opus ut procedat eius rei in particulari, qua intelligenda est, cognitio.

Illud deinde observandum est, ut voluntas liberè mentem applicet, necesse non esse, ut intellectus rem ipsam, ad quam intelligendam applicatur, praecognoscat. Multa namque intellectus de nouo cognoscit per liberam applicationem voluntatis. Voluntas quidem in incognitum ferri non potest, ideòque ante omnia imperium voluntatis aliqua praecognitione opus est, verum non requiritur ut praecedat notitia eius rei, qua per liberam voluntatis applicationem cognoscitur, sed sufficit, hominem, verbi gratia, experiri se rem aliquam cognoscere, sperareque se posse cognoscere alia, vel circa illam, vel circa alia, ut per voluntatem applicet intellectum ad illa inquirenda, & cogitanda. Qui enim voluit hunc librum, ut liberè potentias cognoscens applicet ad omnia, quae in eo continentur intelligenda, non est opus, ut, quanam ea sint, praecognoscat, sed satis est, si suspicetur posse se quaedam alia in eo incluta intelligere. Denique sufficit, si experiri quis esset, quid sit cognoscere, speraretque se alicubi posse quippiam intelligere, ut liberè cogitationem in eam partem verteret, illudque cognoscat: non tamen potest velle, ut intellectus rem aliquam determinatam percipiat, quin illam etiam determinatè intellectus praecognoscat, vel illius recorderetur: eo quippe modo, quo aliquid est volitum, vel consultè, vel distinctè, & in singulari, debet etià esse praecognitum. Ex quibus constat, quid dicendum sit ad ea omnia, quae in ea confirmatione continentur.

Ad 4. Circa responsonem ad secundū D. Thomae ob-

servata, quod quia diversae figurae in eodem corpore exigunt diversos ac repugnantes situs partium corporis, in quo sunt, idcirco idem corpus non potest simul affici diversis figuris: neque enim idem corpus potest esse, simul rotundum, & triangulare: quia verò diversae species intentionales, licet sint quasi diversae figurae, ac similitudines obiectorum, nihilominus nihil repugnans exigunt in subiecto cui insunt, optimè possunt simul eidem intellectui inherere. Atque ita cessat argumentum, quod saepe Durandus conficit aduersus species intentionales, videlicet quod ita repugnant plures in eodem subiecto, sicut plures figurae repugnant in eodem corpore, &c.

Species diversae cur non pugnent simul in eodem intellectu, cum figura diversae pugnent in eodem corpore.

ARTICVLVS III.

Utrum Angelus cognoscat discurrendo.

**D**I V V S Thomas hoc loco negat Angelos discurrere. Potissima eius ratio est, quoniam propter plenitudinem luminis intellectualis, vimque maximam, quam habent ad intelligendum, statim in principiis & causis cognoscunt veritates omnes, & effectus, qui ex eis naturaliter cognosci valent: ita nimirum, ut eodem profus intuitu, quo principia & causas cognoscunt, effectus in eis inclusos prauideant. Quod si ad aliquem effectum pro sua libertate aliquando non aduertent, quoties ad illum attenderent: cognoscerent eum in principio & causa, eodem intuitu, quo tunc principium, aut causam intuerentur, ac proinde sine discursu. Vnde intelliges, ex eo quod Angeli visa causa suspendere possint pro sua libertate intuitum alicuius effectus in ea, non rectè colligi eos posse discurrere: quoniam quoties ex causa ita cognita vellent eum effectum de nouo cognoscere, eum intuerentur in causa, quam deberent contemplari, ut ex ea cognoscerent effectum illū, idque eodem intuitu, quo causam intuerentur, ac proinde sine discursu. Eodem modo inquit D. Thomas, Angelos in effectū conicere & intelligere omnes causas, quae ex eo naturaliter cognosci valent, idque eodem intuitu, quo effectum cognoscunt. Quod fit, ut nec à notitia effectus discurrant ad cognitionem causae, sed causam sine discursu in effectū agnoscat. Nobis verò, propter debilitatem hominis intellectus nostri, id non conuenit: ex notitia quippe praemissarum, media aliqua consequentia, ac quicquid notitiam conclusionis suae à priori, siue à posteriori procedamus, quod est discurrere, ac ratiocinari: atque inde est, ut creaturae rationales dicamur, Angeli verò intellectuales: hoc est, simplici intuitu, sine vilo discursu intelligentes: etenim in nobis cognitio principiorum, eò quod sine discursu habeatur, intellectus principiorum appellatur.

Contrarium, nempe Angelos cognoscere per discursum, asseuerant Scotus in 2. dist. 7. quaest. 1. Et Gregorius ibidem quaest. 5. artic. 2. Probaturque id Gregorius primò, quoniam motus caeli naturaliter perseverare potest in aeternum, quandoquidem quies, qua in die iudicii generalis quiescet, supernaturaliter continget: si ergo Angelus non discurreret, cognosceret simul omnes eclipses solis futuras per totam aeternitatem, nisi cursus caeli cessaret, quae procul dubio essent infinitae, atque adeò cognosceret infinita, quod est absurdum.

Secundò, si Angelus non discurreret, cognosceret simul omnes species numerorum & figurarum, quae esse possunt, omnèque passiones earum: haec autem sunt infinitae, ergo haberet notitias infinitas, aut vnam quae infinitis equipolleret, quod est absurdum: Angelus ergo discurret.

Duplicem acceptionem discursus distinximus quaest. 14. artic. 7. cum D. Thomas eo loco. Proprius est, quando ex notitia vnus deuenimus in notitiam alterius, ita scilicet, ut notitia vnus efficiatur ex notitia alterius. Ad quod, quid quid Capreolus in 2. dist. 3. quaest. 2. ad argumenta contra 10. conclusionem in contrarium asserit, necessarium non est tempus, ut quaest. 14. loco citato ostensum est: necessaria tamen est pluralitas notitarum. Atque de huiusmodi discursu est hoc loco sermo. Vide quae loco citato dicta sunt.

Ad quattuor dicendum est, vel Augustinum loqui de cognitione in Verbo, quam matutinam appellat, vel dum docet Angelum facillima notitia cuncta, quae voluerit posse simul comprehendere, in eo sensu loqui, quasi non in instanti id faciat, sed in breui tempore.

Circa responsonem ad secundū D. Thomae ob-

servata, quod quia diversae figurae in eodem corpore exigunt diversos ac repugnantes situs partium corporis, in quo sunt, idcirco idem corpus non potest simul affici diversis figuris: neque enim idem corpus potest esse, simul rotundum, & triangulare: quia verò diversae species intentionales, licet sint quasi diversae figurae, ac similitudines obiectorum, nihilominus nihil repugnans exigunt in subiecto cui insunt, optimè possunt simul eidem intellectui inherere. Atque ita cessat argumentum, quod saepe Durandus conficit aduersus species intentionales, videlicet quod ita repugnant plures in eodem subiecto, sicut plures figurae repugnant in eodem corpore, &c.

Cur negat D. Thomas Angelos discurrere.

Angelos discurrere asserunt Scotus & Gregorius.

Secundò.

Discursus propriè quid.

Ad